

**Uwagi do "Sprostowania odnośnie sytuacji w Puszczy Białowieskiej"
z dn. 12 IX br. autorstwa 18 naukowców**

Szanowni Państwo – Koleżanki i Koledzy Naukowcy – Autorzy "Sprostowania...",

Jako osoba od 30 lat zaangażowana w wysiłki na rzecz ochrony Puszczy Białowieskiej, naukowiec ze stażem blisko 40 lat badań przyrodniczych i kulturowych w Puszczy, a w ostatnich 3 latach – uczestniczka niemal wszystkich warsztatów poświęconych pracom nad Zintegrowanym Planem Zarządzania Obiektem Światowego Dziedzictwa UNESCO Puszcza Białowieska, zdecydowałam się poddać pod Państwa rozważenie kilka uwag na temat też zawartych w Państwa tekście.

Upubliczniam moje uwagi, ponieważ Państwa tekst był przeznaczony dla szerokiego grona zainteresowanych.

(1) Sprawa kompromisu w kwestii obszaru strefy IV

Większość z Państwa – sygnatariuszy "Sprostowania..." nie brała udziału w pracach (warsztatach) nad przygotowaniem Zintegrowanego Planu Zarządzania OŚD UNESCO Puszcza Białowieska, bądź uczestniczyła w nich rzadko i/lub włączyła się w te prace (trwające od 2021 roku) na ich końcowym etapie.

Stąd, jak sądzę, wynika Państwa niewiedza o tym, co oznaczało określenie "wypracowany dotychczas kompromis" z samorządami w sprawie Obiektu UNESCO. Wyjaśniam więc, że opisuje ono proces, jaki przedstawiciele lokalnych samorządów i lokalnych organizacji pozarządowych przeszli od 2021 roku: od negacji i odrzucenia idei statusu OŚD UNESCO dla Puszczy Białowieskiej, poprzez żądanie przygotowania nowego wniosku renowacyjnego z rzeczywistym udziałem lokalnych samorządów, poprzez warunkową akceptację idei UNESCO z oczekiwaniem powiększenia strefy IV, aż do przedstawionego ostatnio stanowiska trzech gmin puszczańskich, w którym domagają się jedynie niezmniejszenia wielkości strefy IV, która w przyjętym przez UNESCO wniosku renowacyjnym z 2014 roku obejmuje 18,06% powierzchni Puszczy Białowieskiej.

(2) Wymagania UNESCO dotyczące wielkości strefy IV

Dopowiedzenia wymaga także przytoczona przez Państwa opinia ostatniej misji UNESCO w sprawie strefy IV. Na tej samej str. 44, na którą się Państwo powołują, znajduje się jasno postawione wymaganie niezwiększenia obszaru strefy IV, a także następujący akapit:

"Misja zauważyła ponadto, że jeśli odbudowa ekologiczna w strefie ochrony czynnej zakończy się pomyślnie, z czasem części strefy IV mogłyby zostać przeniesione do strefy III, i uważa, że byłoby to wyraźnym wskaźnikiem sukcesu".

Zintegrowany Plan Zarządzania jest obecnie przygotowywany na pewien czas (wg informacji ustnej od pracowników Instytutu Ochrony Środowiska prawdopodobnie na 10-20 lat). To jest czas na sprawdzenie efektów ochrony czynnej i – jeśli przyniesie ona dobre wyniki renaturyzacji drzewostanów – w kolejnych aktualizacjach Planu może nastąpić korekta strefowania w kierunku zmniejszenia strefy IV.

W moim przekonaniu, ze względów społecznych i ekonomicznych, a także z powodu absolutnie koniecznej akceptacji społecznej tego procesu, transformacja w kierunku pełnej ochrony Puszczy Białowieskiej po prostu wymaga czasu.

(3) Ochrona Puszczy Białowieskiej a rozwój ekonomiczny regionu

W drugiej części "*Sprostowania...*" wyrażają Państwo wielokrotnie i na różne sposoby swoje przekonanie o tym, że *"region Puszczy Białowieskiej od lat rozwija się przede wszystkim dzięki ochronie przyrody"*, która *"sprzyja rozwojowi ekonomicznemu, tworzy miejsca pracy i ma silne pozytywne społeczne oddziaływanie"*. Zapewniają też Państwo, że *"liczne przykłady ze świata jednoznacznie pokazują, że ochrona przyrody wiąże się z pozytywnymi konsekwencjami dla mieszkańców regionu – finansowymi, społecznymi, edukacyjnymi, a nawet zdrowotnymi."*

Jeśli tak jest na świecie, to rodzi się pytanie: **Co u nas poszło nie tak?** Nie da się zaprzeczyć, że ochrona Puszczy Białowieskiej wzrasta od połowy lat 90-tych XX wieku: powiększony został Białowieski Park Narodowy z 47 do 105 km², powierzchnia rezerwatów przyrody na obszarze nadleśnictw wzrosła z 23,3 km² przed rokiem 1995 do 121,8 km² obecnie, cała Puszcza jest obszarem Natura2000, a 10 lat temu zyskała status OŚD UNESCO. Nie można zaprzeczyć, że – choć wielokrotnie przypominało to postępowanie "dwa kroki w przód, krok do tyłu" – Puszcza jest dziś nieporównanie lepiej chroniona, niż przed 30 laty.

Czy to się w prosty sposób przełożyło na rozwój ekonomiczny i społeczny? Trudno jest oddzielić wpływ zwiększonej ochrony Puszczy od innych czynników: transformacji ustrojowej w Polsce i ogólnego wzrostu poziomu życia, wzrostu poziomu wykształcenia i aktywności biznesowej społeczeństwa itd., ale pozwolę sobie poruszyć trzy subiektywnie wybrane zagadnienia.

(4) Ochrona Puszczy sprzyja turystyce

Największy sukces odnieśliśmy w rozwoju turystyki (por. Głos Białowieży 1/2024). W ostatnich 20 latach nie tylko liczba turystów rosła (choć z wahaniami odzwierciedlającymi ogólną sytuację ekonomiczną gospodarstw domowych), nie tylko dobrze podnosimy się z kryzysu lat 2020-2022 (pandemia i kryzys migracyjny na granicy), ale także infrastruktura obsługi turystycznej, jaka powstała w Białowieży, zmieniła obraz naszej miejscowości. Stworzyła sporo miejsc pracy, a także dochodu bądź dodatkowego dochodu mieszkańców.

Przy takim oczywistym sukcesie, osiągniętym dzięki zwiększonej ochronie Puszczy (ale także nagłaśnianiu konfliktów wokół niej), dziwi medialna akcja dyfamacyjna z powtarzaniem bezustannie kłamstwami o "pustkach w Białowieży", braku turystów itp. A co jeszcze bardziej zdumiewające, przodują w tej czarnej propagandzie organizacje ekologiczne, którym ponoć zależy na ochronie Puszczy!

(5) Ochrona Puszczy nie zatrzymuje wyludnienia

Najgorzej wypada zestawienie wzrostu ochrony Puszczy z demografią: liczba mieszkańców gmin puszczańskich i miasta Hajnówka w latach 1995-2020 (dane z Internetu) spadła o około 20% (łącznie z ok. 38 do ok. 30 tysięcy). Nie ma prostych rozwiązań, jak ten spadek zatrzymać, ale też nie można naiwnie oczekiwać, że jedynym remedium na problem wyludniania się regionu będzie Obiekt Światowego Dziedzictwa UNESCO.

(6) Ochrona Puszczy a nauka i placówki naukowe – niewykorzystana szansa

I wreszcie sprawa mi najbliższa – rozwój placówek naukowych. Wydawałoby się oczywiste, że tak znakomite laboratorium badań przyrodniczych, jak Puszcza Białowieska, w dodatku coraz lepiej chroniona, będzie *"przyciągać zainteresowanie naukowców"*, jak napisaliście Państwo w *"Sprostowaniu..."*.

Niestety, białowieskie placówki naukowe od dawna się kurczą i zmniejszają zatrudnienie. Najdramatyczniej ten proces dotknął Zakład Lasów Naturalnych IBL (blisko 30 pracowników w latach 80-tych XX wieku, obecnie 8 pracowników). Trochę mniejszy spadek w stosunku do swych najlepszych lat zanotował Instytut Biologii Ssaków PAN (obecnie 42 pracowników i kilku doktorantów). Białowieska Stacja Geobotaniczna UW wydaje się utrzymywać na niskim, ale dość stałym poziomie (11 pracowników, 2 doktorantów). Z Pracowni Naukowej Białowieskiego Parku Narodowego pozostała w zasadzie tylko nazwa. Powyższe dane (uzyskane ze stron www instytucji) mogą zawierać nieścisłości, ale bezspornie pokazują trend – **białowieskie środowisko naukowe zmniejsza się liczebnie**.

Osobnym problemem, przynajmniej w moim macierzystym IBS PAN, jest obserwowany od lat spadek zainteresowania prowadzeniem badań w Puszczy Białowieskiej. Nie tylko dlatego, że ze względu na rosnące reżimy ochronne coraz trudniej jest dostać wymagane zezwolenia na tzw. "inwazyjne" techniki badawcze.

Czyżbyśmy zatem sami nie potrafili zdyskontować i rozwinąć tych wielkich szans, do których w *"Sprostowaniu..."* przekonują Państwo innych?

(7) Ochrona Puszczy to także problemy – do wspólnego rozwiązywania!

Jestem całym sercem za ochroną Puszczy Białowieskiej, bo nie mamy w Polsce i całej Europie większego skarbu przyrody i wspanialszego dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego. Jestem też przekonana, że **status Obiektu Światowego Dziedzictwa UNESCO przyznany Puszczy Białowieskiej jest dla wszystkich jej mieszkańców szansą wielką, ale niełatwą**. Dlatego zachęcam Państwa do takiego działania, o jakie apeluje Instytut Ochrony Środowiska w pracach nad Zintegrowanym Planem: *"wypracowania takich metod współpracy, aby interesariusze, a w szczególności społeczność lokalna, posiadając wspólne rozumienie światowego dziedzictwa, włączyli się w ochronę Puszczy Białowieskiej i zarządzanie Dobrem w zakresie swoich kompetencji"*.

Z wyrazami szacunku,
Bogumiła Jędrzejewska